

del cançoner popular del nadal

«El Nadal és l'apoteosi cristiana de l'hivern». El gran Misteri del naixement de Jesús, ha estat objecte d'una extensa i diversa literatura. Si es pogués recollir tot el que s'ha arribat a escriure referent al Nadal, seria necessari un gran nombre de volums. Trobaríem estils diferents, distints punts de vista, variades apreciacions, però sempre quelcom fresc, perfumat, impregnat de poesia.

El poble sempre senzill i sentimental, també donà la seva interpretació a l'entorn del cançoner del Nadal. Dintre del gran repertori del cançoner popular a Catalunya, les cançons nadalenques són les que més es destaquen i l'endinsen en el cor. Tenen aquella ingenuïtat que solament poden aconseguir-se després d'haver viscut anys i anys, arrelada molt pregonament dintre de la terra. Totes tenen aquella puresa i ingenuïtat de les coses senzilles i hi corre com una saba avial «humaníssima i forta». Ve a ésser la visió original del més gran Misteri de la nostra religió per mitjà del poble del seu esperit secular.

* * *

El desembre és el més fred de l'any. El mes en què els camps presenten una major soledat i que la terra, silenciosament, sopluga en el seu si el fruit que espera la fructificació. És el mes dels dies curts i de les nits interminables; dels vents freds i de les fortes gelades. El mes en què abelleix buscar la calor de la llar i què més hores s'hi passen al seu entorn. En aquest mes va néixer el Redemptor, entre el rigor del fred i la fosca de la nit. Aquest esdeveniment, però, sembla marcar el triomf del cel sobre la terra i comporta una alegria divina. Ella ens fa oblidar la duresa i la cruesa de la naturalesa que ens apareix com una bonica i florant primavera. Així ho diu la cançó:

**El desembre congelat
confús es retira,
abril de flors coronat
tot el món admira.**

En el desembre, el fred, la neu, tot es retira. Es *retira confús*, vençut, aclofat. No ha pogut resistir i la fosca desapareix per a donar pas a una llum potent i esplendorosa. Amb ella, l'alegria, la confiança, l'optimisme. Un perfum ho envaeix tot amb suavitat, dolcesa, quan arriba l'hora de la mitjanit:

per
JOAQUIM GIRONELLA

**Les dotze van tocant,
Ja és nat el Rei Infant
Fill de Maria.**

Ha nascut el Redemptor amb humilitat en un rústic estable, dintre d'una pobre cova. Aquests estatges s'acostumaven a construir aprofitant les mateixes formes de la roca. Una tanca feta de fang servia per a construir una mena d'estable en el qual s'hi situava el farratge per als animals. Burros i vedells, més que ovelles, tota vegada que aquesta mena d'estables eren poc apropiats per a elles. En aquest pobre estatge se'ns evoca la visió de la Sagrada Família. Allà sembla que la veiem recollida amb humilitat, submisa, arreuerant-se del fred arraconada a l'estable. L'estable, però, és senzill, modest i el fred entra per tots els llocs:

**La Verge i el fillet
n'estan morts de fred
i el vell tremola...**

Com impressiona aquesta cançó! Tot un Rei, el més poderós, tremolant de fred en la quietud i la fosca de la nit. I també la seva Divina Mare. Quina gran humanitat! Avui que el món és saturat d'orgull i vanitat, aquesta visió sens apareix pura i resplendent amb tota la seva gran significació. Josep experimenta un gran neguit en veure com el fred amorata les tendres carns del seu fillet i el rostre resplendent de la mare i encén un gran foc. Aquelles flames i aquell caliu, ablaneix la cruïra del fred:

**Josep a poc a poc
encén allà un gran foc,
i els àngels canten...**

Que dolç i meravellós el cant de l'àngel en el misteri de la nit! Un d'aquests àngels amb les seves blanques i impol·lutes ales, porta als pastors la nova del naixement de Jesús, essent ells els primers coneixedors de tan agradable nova. Els primers mortals a qui els és comunicada, són aquells homes senzills i feiners, que atresoregen millor que ningú la fe antiga, la fe pietosa. A les nits, encara que cansats del treball, contemplen el cel reple de estrelles. Aquella nit també estaven mirant-les quan se'ls va aparèixer l'àngel.

**Els pastors de la muntanya
estaven molt admirats
de veure la nit obscura
i en el cel tal claredat**

**.....
i al punt de la mitjanit
un sol resplendent ha eixit...**

I extasiats varen veure sortir un sol a la mitjanit. Solament ells podien veure tals coses. Ells, els nens i els àngels, perquè són gent senzilles; perquè no coneixen la mentida; perquè el seu cor és pur i ingenu. Solament ells podien tenir tals visions, perquè eren com uns nens grans:

**...un àngel als pastors diu:
— ola, ola, aixiu, aixiu
que Jesús és nat i viu.**

Després que els àngels els han comunicat la bona nova, ells marxen alegres i contents a veure el Nen Jesús. Ja han arribat a la cova. Ja han

El poble ha interpretat el naixement de Jesús a través del cançoner popular.

vist el Redemptor. Els seus cors infantils bateguen de goig i es disposen a fer l'ofrena, obsequiant-lo amb el millor que tenen: una ovella.

**Els pastors l'en van a veure,
al coll porten una ovella...**

I també fruita. Avellanes i ametlles; fruita austera i sana... Així la Verge tindrà més llet per alimentar el bon Jesús:

**No són pomes, ni són peres;
són avellanes i ametlles,
per donar a la partera
perquè sigui més lletera...**

Enmig d'aquesta sana alegria; d'aquesta fe innocent, ems trobem amb el tipus del rabadà. Un dels millors encerts del cançoner del Nadal, és la creació d'aquest personatge. El rabadà representa una persona enterca, suspicax, procaica. Ell no creu i no és que ho faci per malesa. És un home esquerp, tancat, a qui aquestes coses meravelloses i que s'aparten de la realitat diària no li van, no pot comprendre. Tota l'alegria, tot l'emotiu tragí tota la febrosa impaciència que s'apodera dels pastors, ell no la pot comprendre. Per a ell no ha passat res; tot és com abans. Els seus ulls no poden ni saben aixecar-se i mirar el cel. Solament l'atrau la terra a la qual sempre té els ulls fixos.

Com fa destacar amb gran encert l'inspirat poeta Maragall, fins la mateixa expressió de la cançó és un veritable encert. Mentre la veu del pastor creient, porta una melodia àgil i optimista, el rabadà amb la seva contestació, agre, dura i forta, trenca el ritme. Ell no canta; recita. Això fa ressaltar encara més la grolleria del personatge. El pastor li pregunta:

**A Betlem me'n vull anar,
vols venir tu rabadà?
— Vull esmorzar.**

Ell vol esmorzar. No l'interessa anar a Betlem. No vol, no comprèn; no pot albirar el que

allà l'espera. Primerament esmorzarà. Després... ja tindrà temps de pensar en les històries que li conten els pastors:

**Sabràs que aquesta nit,
ha nat un Déu infinit...**

No poden dir-se paraules més senzilles per anunciar el gran Misteri del Naixement de Jesús. Però el rabadà continua obsecat, cec, enterc, els ulls fixos en el sòl. I així contesta:

Qui t'ho ha dit?

A la qual respon la veu creient del pastor:

**Un àngel que va volant
pel món ho va publicant.
— No serà tant.**

Com que no ha vist cap àngel; com que no en pot veure cap perquè no sol mirar el cel, per això exclama aquest «no serà tant», que resumeix el seu escepticisme.

Aquesta nota trista, negativa i fosca del rabadà, no pot ofegar l'alegria innocent i senzilla que es reflecteix en tot el cançoner.

Després de fetes les ofrenes, els pastors celebren gran festa per exterioritzar llur alegria. Canten i ballen. Ja havien previst tota l'alegria d'aquesta festa:

**Jo me'n menaré la dona
no hagués de ballar tot sol,
mentre la música sona
farem quatre giravolts...**

I per acabar, permeteu-me de copiar unes ratlles del gran Maragall, que resumeixen tot el gran sentit del cançoner. Diuen així: «Oh rústega alegria dels pastors!, com t'escampes tots els dessembres en el transcurs dels segles pels camps, pobles i ciutats, igualant-ho tot i fent-nos a tots, per uns pregons instants, una mica pastors i una mica infants davant l'etern Nen! Un Nen que és Déu!».

